

JAPONYA'DA HALK KÜTÜPHANELERİ

Japonya'da, XVII. yüzyılın başlarından XIX. yüzyılın ortalarına kadar kütüphaneler vardı. Fakat bunların çoğu, İmparatorluk ailesi mensupları ve «samurai (savaşçı)» ler gibi özel kişilere aitti. Pek azı halka açıktı. Üstelik bir çoğu sürüp giden iç savaşlar sırasında yandı veya zamanla dağıldı ve yok oldu. Bazıları ise, milletin kültür hazineleri olarak bu güne kaldı.

Meiji Restorasyonundan sonra, Büyük Britanya'dan ve Amerika Birleşik Devletlerinden modern bir kütüphane sistemi örnek olarak alındı, fakat halk tarafından tam anlamı ile anlaşılmadı. Bu, halkın, halk kütüphanelerinin gerçek değer ve yararlarını anlamağa başladığı İkinci Dünya Harbi sonuna kadar devam etti.

Harpten sonra, Japonya'da kütüphaneler, «durgun varlık» olmaksızın çıkararak birer haberleşme merkezi olmaya doğru değişiklik göstermeye başladılar. Sosyal eğitimde olumlu bir rol oynamaya yöneldiler ve halkın büyük ölçüde genişleyen ilgisini elde ettiler. Kütüphane çalışmalarını daha iyi hizmet edebilmek için genişletmek üzere, değişik me-

todlarla araştırmalar yapıldı. Böylece, bu kuruluşlar, kültürel halk merkezlerinin görevlerini üzerlerine aldılar.

KÜTÜPHANE KANUNU

Bu şartlar altında, kütüphanelerin kuruluş ve çalışmalarını yöneten Kütüphaneler Kanunu, kendi özel gelişmelerini sağlayacak temeller kurmak ve milletin eğitim ve kültür yönünden yükseltilmesindeki katkılarına yön vermek üzere, 1950'de kabul edildi.

1967 yılı Nisan'ında yapılan bir incelemeye göre, bu ülkede, halk tarafından kullanılmak üzere kurulmuş 815 kütüphane vardır. Bunların 1'i devlet, 77'si iller, 429'u da şehirler ve semt yönetimleri tarafından yönetilir; 204'ü kasaba, 17'si de köy kütüphanesidir, 37'si de kişilere aittir. Bunların şehir ve semt seviyesinden aşağıda olanları toplum hayatıyla en yakından ilgili olanlarıdır, fakat henüz sayıları yeterli değildir. Bu, özellikle, kasaba ve köy kütüphanelerinde böyledir.

Buna karşılık, üniversitelere bağlı kütüphaneler, nicelik ve nitelik

yönünden göze çarpar bir gelişme göstermişlerdir. Söz konusu incelemeye göre, halen 636 üniversite kütüphanesi var olup, bunların 281'i devlete, 47'si il yönetimlerine, 308'i de kişilere ait bulunmaktadır.

Ayrıca, «Junior College» lere ait 459, yüksek meslek okullarına bağlı 60 kütüphane bulunmaktadır.

MALİ DESTEK

Halk ve üniversite kütüphaneleri arasındaki asıl farklılık, kitapları ve diğer başvurma materyallerini satın almak ve bunları sürdürmek için ihtiyaç duyulan giderlerde kendisini göstermektedir. Bazı üniversite kütüphaneleri bu maksatla yılda 100 milyon Yen (198.000.000 TL.) kadar para harcar. Buna karşılık, Japonya Başkentinin 10 milyonluk halkına hizmet amacıyla kurulmuş en büyük halk kütüphanesi olan Metropolitan Hibiya Kütüphanesi yalnızca 13 milyon Yen (25.740.000 TL.) lık bir satın alma bütçesine sahiptir. Satın alma ve koleksiyonu sürdürme amacıyla 10 milyon Yen'in üstünde bir bütçeye malik halk kütüphanesi sayısı, yalnızca 8'dir.

Bu sınırlı malî desteğin bir sonucu olarak, Japonya halk kütüphaneleri, çalışmalarında en yüksek verimi elde etmeğe çalışmaktadırlar. Bu meseleyi çözümlemek için, ülkenin bir çok kesimlerinde, Batı ülkelerindekilere benzemeyen, değişik ve ünik okuma hareketleri ortaya konuldu.

OKUL - AİLE BİRLİĞİ ANNELERİNİN KÜTÜPHANESİ

1950'de, Orta Japonya'da bulunan Nagano ilinin kütüphanesi, «Okul - Aile Birliği Annelerinin Kütüphanesi» adıyla anılan bir okuma hareketi başlattı.

Bu sistemde, harekete katılanlar dört gruba bölünüyorlar. Her grupta, kitaplar, her birinde birer hafta kalmak üzere üyeler arasında dolaştırılıyor. Bir kaç yıl içinde, ilde, okuma çemberine giren üye sayısı 100.000'i aşmıştır.

Okuma hareketlerinin bu başarısına katkıda bulunan bazı faktörler vardır.

İlkin kitaplar tesis edilmiş bir hat boyunca, aksama olmaksızın, annelere dağıtıldı. Bu hat, Kütüphane - Dağıtım Merkezi - Okul - Çocuk A - Çocuk A'nın Annesi - Çocuk B - Çocuk B'nin Annesi - vb. sırasındadır.

İkinci olarak, ev kadınlarının boş zamanlarında okumalarına imkân sağlamak üzere her eve kitap dağıtıldı. Bu, yapılan işlemin ev kadınları arasında çok iyi karşılanacağını gösterdi.

Üçüncü olarak, okuma hareketinin temel birimi niteliğinde bir küçük grubun kurulması hem üyeleri kopmaktan korudu, hem de okuma olan gillilerini artırmaya yardım etti.

Dördüncü olarak, harekette asıl ağırlık, sağlığını kaybetmiş tabiatta

bir kitap dağıtımından çok, okuma alışkanlığının yayılması temeline dayandırıldı.

Beşinci olarak, okuma hareketi aşağıdan yukarıya doğru gelişen bir hareket olarak ortaya konuldu ve öyle genişletildi. Yani, bir sınıftan başlayarak bir yılda bütün sınıfları, sonra da sıra ile bütün okulları, bütün şehirleri, bütün ilçeleri ve nihayet bütün il'i içine aldı.

Bu hareket boyunca anneler, kendi günlük hayatlarıyla ilgili kitaplar okumanın değerini öğrendiler. Bu, sonuç olarak, kocalarını ve çocuklarını da etkiledi.

«OKUYAN ANNELER»

1956'da Shiga İli Kütüphanesi, esas itibariyle çoğu gezici kütüphanelerden kitap ödünç alan kadınlara yöneltilen «Okuyan Anneler» kampanyasını ortaya koydu.

«Yarımdan itibaren daha aydınlık bir ev hayatı için» sloganı ile, kütüphane, annelere, çocuk eğitimi, aile sağlığı ve aile içinde beşerî ilişkiler.. gibi en çok ilgi duydukları konuları işleyen kitaplar seçti ve okumalarını tavsiye etti. 1964 yılında, bu kampanya içinde 250.000 kitap ödünç verilmiştir.

Sonuç olarak, esas itibariyle edebî kitaplar ödünç alınması şeklindeki eski eğilim, doğrudan doğruya aile hayatıyla ilgili kitapların artması şeklinde, niteliğe dayalı bir

değişme göstermiş olmaktadır. Aynı zamanda, ödünç verilen kitap sayısında da göze çarpar bir artış olmuştur.

ANNE - ÇOCUK OKUMASI

1960'da, Güney Japonya'da bulunan Kagoshima İli Kütüphanesi, okumayı halka indirmek için yeni bir hareket başlattı.

Bu program ile, annelerden, çocuklarının ders kitapları dışındaki bir kitabı, her gün hiç değilse yirmi dakika kadar, yavaş bir sesle okumalarını sağlamaları ve kendilerinin de onları dikkatle dinlemeleri rica edildi. Bu herkesin uyabileceği günlük bir alışkanlık olduğu için, hareket yayıldı ve 1964'de, anne ve çocuk olarak harekete katılanların sayısı 120.000'e ulaştı. Kısa zaman sonra diğer kütüphaneler de aynı şeyi yaptılar ve hareket ülkenin her yanına yayıldı.

GEZİCİ KÜTÜPHANELER

Değerli diğer bir program da, şimdi sayıları 18'e ulaşan gezici kütüphanelerin kurulmasıdır. Tokyo'nun Batı banliyölerinden biri olan Hino şehrinin Belediye Kütüphanesinin çalışmaları iki gezici kütüphane taşıtı üzerinde toplanmıştır. Bu, binlerce kitapla dolu olan taşıtların, şehir içinde belirlenmiş sokak köşelerinin meydana getirdiği bir hat boyunca devir yaptıkları anlamına gelir.

Gezici kütüphane taşıtları nadir olan bir şey değildir ve dış ülkelerde bir çok gezici kütüphane vardır. Gezici Kütüphane, Japonya'da da kültür yönünden az gelişmiş bölgelerde kurulmuş bir sistemdir. Fakat, Tokyo'ya gidip gelen memurlar için sayısız yerleşme güçlükleri bulunan Hino şehri, bir geri kalmışlık ortamı içinde değildir. Buna rağmen, ilgili belediye yetkilileri gezici taşıtların kütüphane çalışmalarında önemli bir rol oynamaları gerektiğine inandırılmışlardır. Bu, kısmen, Hino'nun yönetim çevresinin geniş bir alan kapsaması yüzündendir.

Şehrin gezici kütüphane sisteminde, şehir halkından, okumayı istediklerini taşıtlarda bulunan kartlar üzerine listelemek veya doğrudan telefon etmek suretiyle kütüphaneye bildirmeleri istenmiştir. Eğer istenilen kitaplar kütüphane koleksiyonunda yoksa, hemen satın alınırlar.

Belli bir kitabın belirtilmediği durumlarda bile, kütüphaneciler halk tarafından ortaya konulmuş isteklere uygun kitapları seçerler. Taşıtlar her iki haftada bir belirli sokak köşelerini ziyaret ederler. Bu vesile ile, diğer kitaplarla birlikte, özel olarak istenilmiş kitapları getirirler. Eğer bir kimse, bir süreli yayının ilk cildini ödünç alırsa, o süreli yayının diğer cildleri de otomatik olarak getirilir.

Çalışma saatleri içinde evinde olmayanlar bile, gazete ilânları veya

kitap tanıtma yazıları yoluyla haberdar oldukları kitapları, isteklerini ailesi üyelerine bildirmek suretiyle, İstek Servisi sistemi aracılığıyla, ödünç alabilirler. Çünkü kütüphane, istenilen kitapları isteyen okuyucunun evine en yakın durakta istifadeye hazır bulundurur.

YIL'DA BİR KİŞİYE BEŞ ESER

Belediye kütüphanesinin malik bulunduğu 60.000 kitabın 40.000'den fazlası, bu ödünç verme sistemi ile daima evlere ödünç verilir. Hino'nun 70.000'in biraz üstünde olan halkı, kütüphaneden yılda tam 350.000 kitap ödünç alır. Bu, bebekler dahil, adam başına beş kitap şeklindeki şaşırtıcı ortalamayı verir.

Önce de belirtildiği gibi, Japonya'daki halk kütüphanelerinin sayısı, özellikle kasaba ve köyler dikkate alındığında, yeterli olmaktan uzaktır. Fakat, yukarıda verilen örnekler göstermiştir ki, ülkenin geniş alanlarını içine alan yeni okutma hareketleri kütüphane çevrelerinin keskin dikkatlerini çekerek, ülkenin çeşitli yerlerine yayılmıştır.

Bu hareketlerin kütüphaneler arasında yeni bağlar kurulmasına ve genel okumanın ülke çapında gelişmesine bir işaret olduğu söylenebilir.